

ДО ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЗООЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (51)

УДК 811.161.2'373:59

DOI:10.24144/2663-6840/2024.1(51).144-149

Харківська О. До історії вивчення української зоологічної лексики; кількість бібліографічних джерел – 29; мова українська.

Анотація. У статті зроблено спробу простежити історію вивчення й становлення зоологічної лексики від найдавніших часів до сьогодення. Зазначена група лексики належить до найбільш давнього праслов'янського фонду, а низка назв сягає ще праїндоевропейської мови. Це підтверджується наявністю в різних діалектах індоевропейської прамови великої кількості спільних назв тварин і набагато меншої кількості спільних назв хлібних злаків чи культивованих рослин.

Тематична група зоологічної лексики складається з п'яти підгруп: *теріологічна* (назви ссавців), *орнітологічна* (назви птахів), *іхтіологічна* (назви риб), *ентомологічна* (назви комах) та *герпетологічна* (назви земноводних і плазунів). Перераховані підгрупи відрізняються обсягом, складом, частотою використання, значенням у житті людини. Це вимагає врахування багатьох моментів, зокрема ареалу поширення кожного з видів тварин, явищ, які відбулися в природі протягом останнього століття внаслідок зміни екологічної ситуації, та способу взаємодії людини з природою. Таке дослідження неможливо виконати без залучення напрацювань зоологів, спеціалізованих зоологічних словників тощо.

Процес опрацювання зоологічної лексики на території України здійснювався співробітниками Інституту української наукової мови УАН. Тоді вийшли три випуски «Словника зоологічної номенклатури»: Словник зоологічної номенклатури (назви птахів); Словник зоологічної номенклатури (назви хребетних тварин); Словник зоологічної номенклатури (назви безхребетних тварин), де використано матеріали праці І. Верхратського, словники (Б. Грінченка, М. Уманця та А. Спілки), а також оригінальні записи упорядників; поряд із ухваленою в ролі наукової термінології українською назвою подано зафіксовані синоніми. Нині зоологічна лексика, процес її становлення та формування в українській мовознавчій науці залишається недостатньо вивченою, потребує ґрунтовного дослідження, систематизації, етимологічного опрацювання.

Ключові слова: зоологічна лексика, номінація зоолексем, зоологічний словник, праслов'янський фонд, біологічна систематика.

Формулювання проблеми. Дослідження словникового складу мови в різних аспектах дають можливість комплексно проаналізувати особливості розвитку мови й термінології. Зоологічна лексика належить до найбільш давнього праслов'янського фонду, а низка назв сягає ще праїндоевропейської мови. Відомо, що предки індоевропейців приручили тварин раніше, ніж відкрили й почали вирощувати хлібні злаки. Це підтверджується наявністю в різних діалектах індоевропейської прамови великої кількості спільних назв тварин і набагато меншої кількості спільних назв хлібних злаків чи культивованих рослин. Зокрема зоологічні назви відображають накопичені знання людей про навколишній світ та демонструють багате різноманіття семантичних явищ. Зоологічна лексика, як один із найдавніших пластів лексики, неодноразово ставала об'єктом дослідження багатьох мовознавців, які різнопланово аналізували й систематизували зоономени в синхронії та діахронії: І. Верхратський [Верхратський 1864], В. Карпова [Карпова 1970], Л. Булаховський [Булаховський 1978], В. Німчук [Німчук 1983], О. Карабута [Карабута 1997], К. Качайло [Качайло 2012] та ін. Окремо й досить широко вивчення зоолексем представлено в українській діалектології, зроблено семантичний та етимологічний аналіз різних груп лексики.

Мета статті, завдання. Метою наукової розвідки є опис історії вивчення зоологічної лексики української мови від найдавніших часів до сього-

дення. Щоб досягти мети, визначаємо такі завдання: 1) простежити історію вивчення зоолексем в українській науці; 2) з'ясувати роль і місце зоологічної лексики в українській мові; 3) простежити в наших подальших розвідках історико-етимологічне становлення номінації зоолексем, основні шляхи та перспективи їхнього вивчення, що дасть цілісне представлення про історію зоологічної лексики.

Методи та методика дослідження. У роботі використано комплекс лінгвістичних методів: описовий, зіставний, типологічний, аналізу та синтезу, метод лінгвістичного дослідження з елементами спостереження.

Виклад основного матеріалу. Тематична група зоологічної лексики складається з п'яти підгруп: *теріологічна* (назви ссавців), *орнітологічна* (назви птахів), *іхтіологічна* (назви риб), *ентомологічна* (назви комах) та *герпетологічна* (назви земноводних і плазунів). Перераховані підгрупи відрізняються обсягом, складом, частотою використання, значенням у житті людини. Таке дослідження неможливо виконати без залучення досліджень та напрацювань зоологів, спеціалізованих зоологічних словників тощо. Для проведення комплексного дослідження необхідно враховувати низку факторів, серед яких: 1) **ареал поширення видів тварин:** важливо знати, де мешкають різні види тварин, щоб зрозуміти, як вони взаємодіють з навколишнім середовищем і один з одним. Це враховує як природні, так і штучно створені ареали;

2) **зміни в екологічній ситуації**: протягом останнього століття відбулося багато змін в екологічній ситуації через глобальне потепління, вирубування лісів, забруднення водойм та повітря, урбанізацію та інші фактори. Всі ці зміни впливають на популяції та поведінку тварин; 3) **взаємодія людини з природою**: людська діяльність має великий вплив на природу. Важливо враховувати, як сільське господарство, промисловість, міграція та інші людські фактори впливають на ареали поширення та популяції тварин; 4) **дослідження зоології**: залучення наукових праць та досліджень зоологів є критично важливим, оскільки ці дослідження надають глибоке розуміння поведінки, екології та еволюції різних видів тварин; 5) **спеціалізовані зоологічні словники та інші джерела інформації**: використання спеціалізованих джерел допомагає отримати точну інформацію про види тварин, їхні характеристики, екологічні ніші.

Процес опрацювання зоологічної лексики на території України, що входила до складу СРСР, здійснювався співробітниками Інституту української наукової мови УАН. Так вийшли три випуски «Словника зоологічної номенклатури»: Словник зоологічної номенклатури. Ч. 1. Назви птахів. 64 с., (проект) [Шерлемань 1927]; Словник зоологічної номенклатури. Ч. 2. Назви хребетних тварин, 126 с., (проект) [Шерлемань, Татарко 1927]; Словник зоологічної номенклатури. Ч. 3. Назви безхребетних тварин, 188 с. (проект) [Щоголів, Паночіні 1928], де використано матеріали праці І. Верхратського, словники (Б. Грінченка, М. Уманця та А. Спілки), а також оригінальні записи упорядників; поряд із ухваленою в ролі наукової термінології українською назвою подано зафіксовані синоніми.

На жаль, після ліквідації Інституту української наукової мови УАН у наукову термінологію почали активно вводити російські назви і мовні покручі, що витіснили чимало власне українських назв. Це одна з найбільших проблем, пов'язана з опрацюванням зоологічної лексики. Яскравим прикладом цього процесу є «Російсько-українсько-латинський зоологічний словник. Термінологія і номенклатура» А. Маркевича, К. Татарко, який вийшов у Києві 1983 р. у двох частинах. Словник, який і нині лишається чи не єдиним доступним джерелом української зоологічної номенклатури й термінології [Маркевич, Татарко 1983].

У 1979 році в Угорщині вийшов Семимовний словник назв тварин Європи (у 2 томах), виданий латинською, німецькою, англійською, французькою, угорською, іспанською, російською мовами. На жаль, українських відповідників у праці немає.

1989 року світ побачив п'ятимовний словник назв тварин. Словник виданий російською, латинською, англійською, німецькою та французькою мовами, є третім із шести випусків серії, що охоплює фауну всіх систематичних груп тварин світу. Словник містить близько 11700 назв риб 5 мовами. Матеріал розміщено в систематичному порядку відповідно до класифікації, поширеної в сучасній іхтіології. Упорядковано й додано нові назви.

У 1990 році опублікований короткий зоологічний словник А. Крапичного, В. Радкевича, Н. Тихонова. Праця теж видана російською мовою.

Усе, що стосується укладання зоологічних словників, донині залишається в українському мовознавстві дещо обмеженим. Якщо вони і є, то, на жаль, видані або російською мовою на території України, або російською та іншими мовами за межами нашої держави. Отже, і зараз спостерігаємо низький рівень кодифікації зоологічної лексики, який часто сприймається крізь призму радянського союзу.

Перші лінгвістичні дослідження українських зоологічних назв зроблено в контексті славистики в середині ХХ століття. Це дослідження Л. Булаховського, в якому здійснено порівняльно-історичний аналіз слов'янських назв птахів, детально розглянуто семантику номінативної одиниці.

Протягом 90-х років ХХ ст. з'являються матеріали для словника слов'янських назв риб та ін. В. Усачової, що лягли в основу книги «Славянская ихтиологическая терминология. Принципы и способы номинации. Обратный словарь». Також на матеріалі слов'янських мов у контексті лексики пастухування описано деякі назви свійських тварин у монографії Г. Клепикової та в окремих статтях К. Германа.

В останні роки ХХ століття – на початку ХХІ ст. набувають поширення дослідження зоологічної лексики не лише в плані її фіксації, але й деякі спроби простежити формування зоологічної лексики, її лексико-семантичні та граматичні особливості.

У 1983 р. В. Коломієць видав монографію, присвячену розгляду семантичної мотивації та етимології найпоширеніших іхтіологічних назв у слов'янських мовах. У 1997 році О. Карабута досліджувала лексико-семантичну й словотвірну структуру зоологічних назв сучасної української мови (назви ссавців) [Карабута 1997], а в 2002 році за результатами дослідження науковиця видала монографію «Українська зоологічна термінологія» [Карабута 2002].

Л. Менько проаналізувала тлумачення назв тварин у Словнику української мови. Авторка стверджує, що в основі найменування назв тварин лежать кілька критеріїв: 1) назви *видів* тварин. Це пов'язано з тим, що саме *вид* є основною одиницею біологічної систематики; 2) назви *класів* тварин, а якщо подаються, наприклад, назви риб та птахів, то в основі ще назва родини риб або родини птахів, як родового поняття; 3) *синонімічний*. Найчастіше такий синонімічний ряд вибудовується на основі загальноживаної чи застарілої лексики, діалектних відповідників, нейтральних чи стилістично забарвлених лексем. На думку Л. Менько, такий спосіб ґрунтується на відношеннях тотожності, характерних для двох еквівалентних понять, коли семантичний обсяг тлумачення і реєстрового слова збігаються; 4) *комбіноване* тлумачення, або описово-синонімічне тлумачення; 5) *описово-перелічувальне* тлумачення [Менько 2011, с. 88].

2015 року Б. Тимочко представила зоологічну лексику в молдавсько-українських грамотах XIV–XV століть. Дослідниця зауважує: «В українсько-молдавських грамотах XIV–XV ст. назви тварин представлені досить обмежено, що пояснюється специфікою цих писемних текстів. Серед засвідчених зоономів переважають назви тих тварин, що мають значну прагматичну цінність і задовольняють потреби людини в їжі (молоко, м'ясо, сало), одязі (шкіра, вовна) та слугують об'єктом обміну, торгівлі, сплати податків [Тимочко 2015, с. 102]. У статті зроблено спробу з'ясувати походження таких зоономів: *звір, білка, кунця, худоба, віл, корова, баран, віця, риба*. Б. Тимочко зазначає, що в основному виявлена лексика має українське (праслов'янське) походження, рідко з романськими вкрапленнями.

Пошук вивчення і опрацювання зооназв у діалектах спостерігається лише з 1980-х років. Назви тварин описують І. Пуйо, М. Бухтій, Н. Шеремета, А. Берлізов, В. Куриленко, Я. Литвиненко, М. Сюсько, Т. Тищенко та ін.

Першим зібрав і упорядкував народні назви тварин Іван Григорович Верхратський у шести випусках словника «Початки до уложення номенклатури и терминологии природописной, народней» [Верхратський 1864], що виходив у Львові протягом 1864–1879 років. Основу праці складає фактичний матеріал, зібраний автором у Галичині. Народні назви згруповані в синонімічні ряди з урахуванням поширеності в українських говорах. Також представлені ботанічні назви та матеріали усної народної творчості, що репрезентують зоологічну лексику. У передмові І. Верхратський зазначив: «Впрочім вибиранне гатункових а родових названий оставляю кому другому. Я тільки списовав назви такъ, якъ у народа чувъ: коли помічавъ, що яку назву загальнійше уживає, то й помістивъ її тутъ, яко гатункову, або даже яко цілий рядъ озвачаючу; противно же, коли я завважавъ, що лишь до певного рода назва стосується, то й принявъ її яко родову» [Верхратський 1864, с. 4].

Ще одним надбанням стала праця В. Владикова «Рыбы Подкарпатской Руси и их главнѣйшіе способы ловли (с 94 рисунками и картой)» [Владиков 1926], у якій опубліковано зібрані найменування риб зі 150 населених пунктів Закарпаття. Загалом це назви 164 видів іхтіофауни. Дослідник упорядкував зібраний фактичний матеріал за алфавітом та територією поширення, розглянув принципи мотивації іхтіономів, додав відповідники з інших слов'янських та неслов'янських мов.

Назви риб і комах були предметом дослідження Н. Дейниченко. На матеріалі східнополіських говірок дослідниця детально представила назви груп лексики, а також у зіставному аспекті провела ономазіологічну характеристику назв птахів та інших тварин.

Г. Богуцька в дисертації «Наименования фауны в лексико-фразеологических единицах украинского языка (названия птиц)» збрала й описала орнітономени всього українського діалектного кон-

тинууму, зокрема це й 25 населених пунктів Закарпатської області.

Наукове дослідження ентомологічної лексики здійснили І. Філак [Філак 1997] в українських говорах району Карпат та Л. Шуст [Шуст 2011] у західнополіських говірках. Г. Гецько представила мисливську лексику в українських говірках Закарпаття [Гецько 2012].

О. Тимко провела етимологічний та словотвірний аналіз зоологічних назв бачванських руснаків [Тимко 1998], а на матеріалі українських східнослов'янських говірок лексику живої природи (зоономени) дослідила О. Верховод [Верховод 2009].

Деякі дослідження орнітологічної лексики в різних лінгвістичних аспектах представлені в працях Л. Дробахи, Л. Дубової, Я. Литвиненка та Т. Тищенко.

У 2011 році мовознавці Пряшівського університету Л. Милла, М. Миллий видали монографію зоологічної лексики українських говорів Східної Словаччини [Милла, Миллий 2011], яка передувала подальшим дослідженням зоологічних найменувань у галузі лінгвогеографії. У праці представлено діалектні назви свійських та диких тварин, лексика, пов'язана з випасанням та утриманням великої рогатої худоби, назви свійських птахів. Назви подано спрощеною фонетичною транскрипцією; зроблено лексико-етимологічний аналіз тваринницької, зокрема і скотарської лексики, яка вживається в діалектах русинів-українців Східної Словаччини, лексику диференційовано на лексеми індоєвропейського походження та запозичені зі словацької, угорської, румунської мов.

Протягом 2011 – 2012 років В. Куйбіда публікує кілька статей, присвячених зоологічним номінаціям. Зокрема розробляє класифікацію та робить етимолого-семантичний аналіз народних іхтіономів та батрахономів [Куйбіда 2011; Куйбіда 2012], досліджує історію вивчення народних назв птахів [Глоба, Куйбіда 2011]. Праці мають особливу цінність для українського мовознавства, оскільки в них ґрунтовно представлено етимологію лексем та показано еволюцію найменувань птахів.

Деякі народні назви тварин у Закарпатській області подані в працях біологів Ужгородського університету [Коліушев 1971; Турянин 1982], що мають високу цінність для мовознавства. Зоолог І. Турянин [Турянин 1996] зібрав і опрацював на території Закарпаття протягом 1937–1960 років близько 660 народних назв тварин. Деякі з них, на думку автора, згодом зовсім вийдуть з ужитку, тому фіксація таких номів не тільки в говірковому мовленні, а й у словниках, є, безсумнівно, важливою.

Висновки. Представлений у статті опис наукових праць про різні тематичні групи зоономів засвідчує відсутність комплексного етимолого-семантичного дослідження зоологічної лексики української мови. Це доводить актуальність таких наукових розвідок, необхідність докладної фіксації й лексико-етимологічної та ареалогічної інтерпретації названої тематичної групи лексики.

Література

1. Верховод О.В. Генеза українських східнословобожанських говірок на лексичному рівні: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Луганськ, 2009. 23 с.
2. Верхратський І.Г. Початки до уложення номенклятури и терминології природописної, народнєї. Львів, 1864–1879. Т. 1–6.
3. Владыков В. Мѣстные народныя названия рыб Подкарпатской Руси. *Науковий зборник товариства «Просвіта» в Ужгородѣ за 1927 рік.* Ужгород: Друкарня ОО. Василян в Ужгородѣ, 1927. С. 205–231.
4. Владыков В. Рыбы Подкарпатской Руси и их главнѣйшіе способы ловли (с 94 рисунками и картой). Ужгород, 1926. 147 с.
5. Гецько Г.І. Мисливська лексика в українських говірках Закарпаття: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Запоріжжя, 2012. 20 с.
6. Глоба О.Ф., Куйбіда В.В. Історія вивчення народних назв птахів. *Історія науки і біографістика*. 2011. № 1. URL: http://inb.dnsgb.com.ua/2011-1/11_globa.pdf.
7. Дробаха Л.В. Національно-культурна специфіка назв птахів в українській та німецькій мовах: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003. 20 с.
8. Карабута О.П. Лексико-семантична і словотвірна структура зоологічних назв сучасної української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Дніпропетровськ, 1997. 24 с.
9. Карабута О.П. Українська зоологічна термінологія. Монографія. Херсон: Олді – плюс, 2002. 64 с.
10. Карпова В.Л. Назви тварин та слова на означення пов'язаних з ними понять у мові пам'яток XIV–XV ст. *Питання історії української мови*. Київ: Наукова думка, 1970. С. 26–52.
11. Качайло К.А. Зоологічні номени на -ок у конфіксальній підсистемі українського іменника. *Філологічні студії*. 2012. Вип. 8. С. 68–74.
12. Колюшев І.І. Короткий визначник амфібій і рептилій Закарпатської області УРСР. Ужгород: Карпати, 1971. 40 с.
13. Куйбіда В.В. Етапи розвитку виробничої культури та історії людства в назвах тварин. *Історична пам'ять: Науковий збірник*. 2012. № 27. С. 109–116.
14. Куйбіда В.В. Історія вивчення народних назв риби. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: географія*. 2011. Вип. 22. С. 89–95.
15. Куйбіда В.В. Народні батраконіми: становлення, класифікація, етимолого-семантичний аналіз. *Історія науки і біографістика: Електронне наукове фахове видання – міжвідомчий тематичний збірник*. 2012. № 1. URL: http://inb.dnsgb.com.ua/2012-1/12_kuibida.pdf.
16. Куйбіда В.В. Народні іхтіоніми: формування, класифікація, етимолого-семантичний аналіз. *Вісник Черкаського університету*. 2012. № 9 (222). С. 99–104.
17. Куриленко В.М. Лексика тваринництва поліських говорів. Суми: МДВВП «Мрія», 1991. 124 с.
18. Маркевич О.П., Татарко К.І. Російсько-українсько-латинський зоологічний словник. Термінологія і номенклатура. Київ: Наукова думка, 1983. 412 с.
19. Менью Л.М. Тлумачення найменувань тварин у Словнику української мови. *Мовознавство*. 2011. № 1. С. 84–91.
20. Німчук В.В. Праслов'янська лексика. Лексика давньоруської мови. *Історія української мови: Лексика і фразеологія*. Київ, 1983. С. 15–163.
21. Тимко О. Ботанічна і зоологічна номенклатура бачванських руснаків. Ужгород, 1998. 171 с.
22. Тимочко Б. Зоологічна лексика в молдавсько-українських грамотах XIV–XV століть. *Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 2015. Вип. 26. С. 102–108.
23. Турянин І.І. Риби Карпатських водойм. Ужгород: Карпати, 1982. 144 с.
24. Турянин І. Народні назви тварин. Зелені Карпати, Ужгород, 1996. № 1–2. С. 64–68.
25. Філак І.Я. Ентомологічна лексика українських говорів району Карпат: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 1997. 23 с.
26. Шерлемань М. Словник зоологічної номенклатури. Ч. I: Назви птахів (проект). Київ: ДВУ, 1927. 64 с.
27. Шерлемань М., Татарко К. Словник зоологічної номенклатури. Ч. II: Назви хребетних тварин (проект). Київ: ДВУ, 1927. 124 с.
28. Щоголів І., Паночіні С. Словник зоологічної номенклатури. Ч. III: Назви безхребетних тварин. *Evertebrata (проект)*. Київ: ДВУ, 1928. 186 с.
29. Milla L., Milla M. Zoologická lexika v nářečích Ukrajincův-Rusínův východného Slovenska. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2011. 154 s.

References

1. Verkhovod O.V. (2009) Heneza ukraïnskyykh skhidnoslobozhanskykh hovirok na leksychnomu rivni [Genesis of Ukrainian Eastern Slobozhanian dialects at the lexical level]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Luhansk. 23 s. [in Ukrainian].
2. Verkhratskyi I.H. (1864–1879) Pochatky do ulozhennia nomenkliatury y termynolohyi pryrodopysnoi, narodnєi [Beginnings to the compilation of nomenclature and terminology of natural history and folklore]. Lviv. T. 1–6 [in Ukrainian].

3. Vladykov V. (1927) Místnye narodnyya nazvaniya ryb Podkarpatskoi Rusi [Local folk names of fish in Podkarpatska Rus]. *Naukovyi zbornik tovarystva «Prosvěta» v Uzhhorodě za 1927 rók*. Uzhhorod: Drukarnya OO. Vasiliyan v Uzhhorodě. S. 205–231 [in Russian].
4. Vladykov V. (1926) Ryby Podkarpatskoi Rusi i ikh glavnishie sposoby lovli (s 94 risunkami i kartoi) [Fish of Podkarpatska Rus and their main ways of catching (with 94 drawings and map)]. Uzhhorod. 147 s. [in Russian].
5. Hetsko H.I. (2012) Myslyvska leksyka v ukrainskykh hovirkakh Zakarpattia [Hunting vocabulary in Ukrainian dialects of Transcarpathia]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Zaporizhzhia. 20 s. [in Ukrainian]
6. Hloba O.F., Kuibida V.V. (2011) Istoriia vyvchennia narodnykh nazv ptakhiv [History of the study of folk names of birds]. *Istoriia nauky i biohrafistyka*. № 1. URL: http://inb.dnsgb.com.ua/2011-1/11_globa.pdf [in Ukrainian].
7. Drobakha L.V. (2003) Natsionalno-kulturna spetsyfika nazv ptakhiv v ukrainskii ta nimetskii movakh [National-cultural specificity of bird names in Ukrainian and German]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv. 20 s. [in Ukrainian].
8. Karabuta O.P. (1997) Leksyko-semantychna i slovotvirna struktura zoolohichnykh nazv suchasnoi ukrainskoi movy [Lexico-semantic and word-formation structure of zoological names of the modern Ukrainian language]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Dnipropetrovsk. 24 s. [in Ukrainian].
9. Karabuta O.P. (2002) Ukrainska zoolohichna terminolohiia [Ukrainian Zoological Terminology]. Monohrafiia. Kherson: Oldi – plus. 64 s. [in Ukrainian].
10. Karpova V.L. (1970) Nazvy tvaryn ta slova na oznachennia poviazanykh z nymy poniat u movi pamiatok XIV–XV st. [Names of animals and words for related concepts in the language of monuments of the 14th – 15th centuries]. *Pytannia istorii ukrainskoi movy*. Kyiv: Naukova dumka. S. 26–52 [in Ukrainian].
11. Kachailo K.A. (2012) Zoolohichni nomeny na -ok u konfiksalnii pidsystemi ukrainskoho imennyka [Zoological nomens with -ok in the Ukrainian noun's inflectional subsystem]. *Filolohichni studii*. Vyp. 8. S. 68–74 [in Ukrainian].
12. Koliushchuk I.I. (1971) Korotkyi vyznachnyk amfibii i reptylii Zakarpatskoi oblasti URSR [Short identification of amphibians and reptiles of the Transcarpathian region of the Ukrainian SSR]. Uzhhorod: Karpaty. 40 s. [in Ukrainian].
13. Kuibida V.V. (2012) Etapy rozvytku vyrobnychoi kultury ta istorii liudstva v nazvakh tvaryn [Stages of development of industrial culture and human history in the names of animals]. *Istorychna pamiat: Naukovyi zbirnyk*. № 27. S. 109–116 [in Ukrainian].
14. Kuibida V.V. (2011) Istoriia vyvchennia narodnykh nazv ryb [History of the study of folk names of fish]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: heohrafiia*. Vyp. 22. S. 89–95 [in Ukrainian].
15. Kuibida V.V. (2012) Narodni batrakhonimy: stanovlennia, klasyfikatsiia, etymoloho-semantychnyi analiz [Folk Batrachonim: formation, classification, etymological and semantic analysis]. *Istoriia nauky i biohrafistyka: Elektronne naukove fakhove vydannia – mizhvidomchyi tematychnyi zbirnyk*. № 1. URL: http://inb.dnsgb.com.ua/2012-1/12_kuibida.pdf [in Ukrainian].
16. Kuibida V.V. (2012) Narodni ikhtionimy: formuvannia, klasyfikatsiia, etymoloho-semantychnyi analiz [Folk ichthyonyms: formation, classification, etymological and semantic analysis]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu*. 2012. № 9 (222). S. 99–104 [in Ukrainian].
17. Kurylenko V.M. (1991) Leksyka tvarynnytstva poliskykh hovoriv [Vocabulary of animal husbandry of Polissya dialects]. Sumy: MDVVP «Mriia». 124 s.
18. Markevych O.P., Tatarko K.I. (1983) Rosiisko-ukrainsko-latynskyi zoolohichnyi slovnyk. Terminolohiia i nomenklatura [Russian-Ukrainian-Latin Zoological Dictionary. Terminology and nomenclature]. Kyiv: Naukova dumka. 412 s. [in Ukrainian].
19. Menko L.M. (2011). Tlumachennia naimenuvan tvaryn u Slovnyku ukrainskoi movy [Interpretation of animal names in the Dictionary of the Ukrainian Language]. *Movoznavstvo*. № 1. S. 84–91 [in Ukrainian].
20. Nimchuk V.V. (1983) Praslovianska leksyka. Leksyka davnoruskoi movy [Proto-Slavic vocabulary. Vocabulary of the Ancient Rus language]. *Istoriia ukrainskoi movy: Leksyka i frazeolohiia*. Kyiv. S. 15–163 [in Ukrainian].
21. Tymko O. (1998) Botanichna i zoolohichna nomenklatura bachvanskykh rusnakiv [Botanical and zoological nomenclature of the Bachvan Rusnaks]. Uzhhorod. 171 s. [in Ukrainian].
22. Tymochko B. (2015) Zoolohichna leksyka v moldavsko-ukrainskykh hramotakh XIV–XV st. [Zoological vocabulary in Moldovan-Ukrainian charters of the XIV–XV centuries]. *Volyn-Zhytomyrshchyna. Istoryko-filolohichni zbirnyk z rehionalnykh problem*. Vyp. 26. S. 102–108 [in Ukrainian].
23. Turianyn I.I. (1982) Ryby Karpatskykh vodoim [Fish of the Carpathian reservoirs]. Uzhhorod: Karpaty. 144 s. [in Ukrainian].
24. Turianyn I. (1996) Narodni nazvy tvaryn [Folk names of animals]. Zeleni Karpaty, Uzhhorod. № 1–2. S. 64–68 [in Ukrainian].
25. Filak I.Ya. (1997) Entomolohichna leksyka ukrainskykh hovoriv raionu Karpat [Entomological vocabulary of Ukrainian dialects of the Carpathian region]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Uzhhorod. 23 s. [in Ukrainian].

26. Sherleman M. (1927) Slovník zoologické nomenklatury [Dictionary of zoological nomenclature]. Ch. I: Nazvy ptákov (projekt). Kyiv: DVU. 64 s. [in Ukrainian].
27. Sherleman M., Tatarko K. (1927) Slovník zoologické nomenklatury [Dictionary of zoological nomenclature]. Ch. II: Nazvy křehbetných tvárů (projekt). Kyiv: DVU. 124 s. [in Ukrainian].
28. Shchokoliv I., Panochini S. (1928) Slovník zoologické nomenklatury [Dictionary of zoological nomenclature]. Ch. III: Nazvy bezkřehbetných tvárů. Evertabrata (projekt). Kyiv: DVU. 186 s. [in Ukrainian].
29. Milla L., Milla M. (2011) Zoologická lexika v nářečích Ukrajinců-Rusínů východního Slovenska [Zoological lexis in the dialects of Ukrainians-Rusyns of eastern Slovakia]. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. 154 s. [in Slovak].

TO THE HISTORY OF RESEARCH OF UKRAINIAN ZOOLOGICAL VOCABULARY

Abstract. The article attempts to trace the history of the study and formation of zoological vocabulary from ancient times to the present day. The specified vocabulary group belongs to the most ancient Proto-Slavic fund, and a number of names date back to the Proto-Indo-European language. This is confirmed by the presence in different dialects of the Indo-European language of a large number of common names for animals and a much smaller number of common names for cereals or cultivated plants.

The thematic group of zoological vocabulary consists of five subgroups: theriological (names of mammals), ornithological (names of birds), ichthyological (names of fish), entomological (names of insects), and herpetological (names of amphibians and reptiles). The listed subgroups differ in scope, composition, frequency of use, and importance in human life. This requires taking into account many aspects, including the distribution area of each species, phenomena that have occurred in nature over the past century due to changes in the ecological situation and the way humans interact with nature. Such research cannot be done without using the findings of zoologists, specialized zoological dictionaries, etc.

The process of developing zoological vocabulary in Ukraine was carried out by the staff of the Institute of the Ukrainian Scientific Language of the Ukrainian Academy of Sciences. The process of developing zoological vocabulary in Ukraine was carried out by the staff of the Institute of the Ukrainian Scientific Language of the Ukrainian Academy of Sciences. Three editions of the Dictionary of Zoological Nomenclature were published: Dictionary of Zoological Nomenclature (names of birds); Dictionary of Zoological Nomenclature (names of vertebrates); Dictionary of Zoological Nomenclature (names of invertebrates), which used materials from I. Verkhtsky's work, dictionaries (by B. Hrinchenko, M. Umanets, and A. Union), as well as original entries by the compilers; along with the Ukrainian name accepted as scientific terminology, there are recorded synonyms. Today, the zoological vocabulary, the process of its formation and formation, in Ukrainian linguistic science remains poorly studied, and requires thorough research, systematization, etymological study, etc.

Keywords: zoological vocabulary, zoolexeme nomination, zoological dictionary, Proto-Slavic fund, biological systematics.

© Харківська О., 2024 р.

Олеся Харківська – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; olesya.kharkivska@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-8145-8069>.

Olesya Kharkivska – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Language Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; olesya.kharkivska@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-8145-8069>.